

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ

Вступ. Сучасний спортивний рух має певний досвід у розв'язанні екологічних проблем. Великий фактичний матеріал про стан і перспективи розвитку природоохоронної діяльності містяться в інформаційних виданнях МОК, зокрема комісії «Спорт і навколишнє середовище», а також в статтях, виступах, інтерв'ю засобам масової інформації керівників Олімпійського руху - Х.А.Самаранча, 1997; Жака Рогге, 2009; Пал Шмідта, 2013, принца Альбера II, 2015. Тим не менш, у дослідженнях не реалізований системний підхід щодо аналізу природоохоронної діяльності в олімпійському спорті на різних рівнях його впровадження.

Детального наукового аналізу вимагає вивчення природоохоронної діяльності, як явища, зумовленого не тільки внутрішніми потребами Олімпійського руху а й, перш за все, вимогами сучасного суспільства. Зокрема, недостатньо глибоко досліджений взаємозв'язок МОК з міжнародними організаціями щодо впровадження екологічних програм в практику міжнародного олімпійського руху. Тому аналіз основних напрямів екологічної політики МОК на сучасному етапі розвитку олімпійського спорту є наразі актуальним питанням. Основні завдання, які потребують вивчення, це визначення характеристики взаємодії МОК з міжнародними екологічними організаціями щодо реалізації природоохоронних проектів в галузі олімпійського руху, вивчення сутності природоохоронних проектів, які впроваджує МОК, на різних інституційних рівнях тощо.

Останнім часом усе більш активну роль у вирішенні екологічних проблем відіграє спортивна спільнота. Не можна не відмітити, що спорт тісно пов'язаний з природою. Для спортсменів вкрай важливим є здорове довкілля, крім того, цілий ряд видів спорту безпосередньо пов'язаний з навколишнім середовищем, яке не лише служить джерелом натхнення, але й також визначає світові рекорди. Так цілком очевидно, що гармонійний розвиток людства передбачає збереження здоров'я та підтримку морально-психологічного клімату населення.

Рішення цих завдань не можливе без дбайливого ставлення до довкілля, раціонального використання води й природних ресурсів. Тому одним з найбільш важливих напрямків політики багатьох спортивних організацій та безпосередньо Міжнародного олімпійського комітету (МОК) є захист навколишнього середовища. Важливість цього напрямку знайшла відображення в різних екологічних програмах, які активно впроваджуються МОК й іншими міжнародними спортивними організаціями в останні роки.

З іншого боку, проведення спортивних змагань, безумовно, впливає на навколишнє середовище, причому цей вплив часто буває украй негативним. Під час проведення Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор відбувається значна міграція населення, активно експлуатуються спортивні споруди, що веде до зростання споживання електроенергії, викиду парникових газів і збільшення об'єму відходів, руйнування озонового шару, зменшення біорізноманітності, забруднення води і повітря. І хоча спортивні організації рідко є великими забрудниками, їх "екологічний слід" частіш за все дуже глибокий та, на жаль, має негативний характер.

Таким чином, спорт та природоохоронна діяльність тісно взаємозв'язані. Нині спортивна спільнота вирішує екологічні проблеми на різних рівнях і в різних формах. Проте найбільш важливу роль в цьому напрямі відіграє Міжнародний олімпійський комітет, який без перебільшення, є найбільш авторитетною організацією у світі спорту, що у своїй багатогранній діяльності об'єднує різні проекти та форми екологічної роботи.

Екологічна політика належить до одного з пріоритетних напрямків роботи МОК. Її зміст визначається величезною популярністю Олімпійського руху. Так, МОК завдяки Олімпійським іграм привертає увагу до проблем навколишнього середовища і сталого розвитку, піднімає питання збереження екології в спортивному "довкіллі", формує нормативно-правову базу та впроваджує практичні заходи для вирішення екологічних проблем.

Значна увага МОК до питань навколишнього середовища знайшла своє відображення в першій частині Олімпійської хартії [3, с. 12], до якої були

внесені зміни, що підтвердили важливість охорони довкілля для сучасного олімпійського руху. У новій редакції Олімпійської хартії зазначено, що МОК стежить за тим, щоб "Олімпійські ігри були проведені за умови дбайливого ставлення до навколишнього середовища, підтримує Олімпійський рух в його прагненні до збереження довкілля..." [3, п. 14]. У Хартії підкреслено, що роль МОК полягає у "заохоченні та підтримці відповідальності й турботі щодо охороги довкілля, забезпеченні дотримання екологічних принципів розвитку спорту" [3, с. 12]. Таким чином, основа для діяльності МОК у цій сфері була закладена шляхом зміни головного документу Олімпійського руху і внесення до її тексту поправок "екологічної" спрямованості.

Вперше питання, пов'язані з охороною довкілля та сучасного спорту, були представлені на міжнародній конференції в 1994 році у Парижі. Учасники конференції звернули увагу на можливості спорту сприяти поширенню екологічної інформації. Подальший розвиток екологічних аспектів сучасного спорту знайшов відображення в Олімпійській повістці на XXI століття, яка була прийнята в 1999 році у Ріо-де-Жанейро після конференції ООН з питань охорони довкілля та розвитку [4]. В цьому документі були відображені основні прагнення всього людства в екологічній сфері. При цьому учасники конференції підкреслили, що всі міжнародні, регіональні, державні установи та громадські організації повинні розробити власну повістку на XXI століття.

В Олімпійській повістці на XXI століття були виділені найважливіші напрями діяльності в екологічній сфері Національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій, окремих спортсменів і структур, що діють в галузі спорту. Основною метою Олімпійської повістки стало «включення проблеми сталого розвитку в політику усіх можливих структур і організацій для привернення уваги до цієї проблеми і позитивних зрушень в цій області» [4]. Особливо важливо, що усі заходи мають на увазі не лише охорону довкілля і природних ресурсів, але і створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку.

Олімпійська повістка на XXI століття містить програму дій

Олімпійського руху в цій області і ставить три основних мети [4] : по-перше, поліпшення соціально-економічних умов. Сталий розвиток припускає задоволення основних культурних та матеріальних потреб людини. Тому основна увага в цьому відношенні має бути приділена бідним країнам світу, біженцям та меншинам.

По-друге, збереження і раціональне використання природних ресурсів. Олімпійський рух в цій області має значні важелі впливу на людей. Під час проведення Олімпіад пропагується необхідність захисту довкілля, МОК організовує різні освітні програми, що роз'яснюють не лише основні цінності і ідеї Олімпізму, але і відповідальність людства за збереження екології і природних ресурсів.

І по-третє, посилення ролі різних чинників в цій області. Це положення має на увазі співпрацю не лише з найбільшими міжнародними організаціями, але й з конкретними спортсменами, неурядовими організаціями, з усіма, хто може внести вклад у вирішення проблеми сталого розвитку.

Останні тенденції в екологічній діяльності МОК знайшли відображення в підсумковому документі IX-ї Всесвітньої конференції зі спорту і навколишньому середовищі. Ця конференція відбулася в місті Доха за ініціативою МОК, НОК Катару і ЮНЕП в 2011 році. В роботі конференції взяли участь представники світу спорту, промисловості, бізнесу, багатьох міжнародних організацій, у тому числі ООН, делегати від НОКів, міжнародних федерацій, Організаційних комітетів Олімпійських ігор, а також неурядових екологічних організацій, всього більше 650 учасників.

Конференція проходила під девізом «Ігри для зеленого майбутнього» і була присвячена екологічній відповідальності спорту. У своєму виступі на відкритті конференції президент МОК Жак Рогге відмітив величезні можливості спорту як потужного інструменту для позитивних змін в питаннях сталого розвитку. «Наше завдання полягає в тому, щоб гарантувати використання цього інструменту на користь усій планеті, яку ми населяємо, і передати це ставлення майбутнім поколінням, що успадкують цю землю», -

сказав Ж.Рогге [5].

Підсумком роботи конференції стало прийняття документу, що отримав назву «Декларація Дохи», в якому було підкреслено, що спорт може допомогти досягти однієї з найважливіших Цілей Розвитку Тисячоліття – екологічної стійкості. Особливу роль документ відводить і спортсменам-олімпійцям, які можуть і повинні узяти на себе роль у формуванні шанобливого ставлення до природи і довкілля [5]. Таким чином, на найвищому рівні були розроблені документальні основи діяльності МОК у сфері екології.

У 90-ті роки ХХ ст. поступово складаються основні напрями взаємодії МОК з питань екології з різними авторитетними міжнародними організаціями, серед яких особливе значення має співпраця із спеціалізованою Програмою ООН з охорони довкілля (ЮНЕП). Важливе місце питання екологічного характеру займають і в роботі іншої міжнародної організації – ЮНЕСКО, з якою МОК працює в тісній співпраці з 60-х рр. ХХ ст. [1, с. 169-177].

Для ЮНЕП спорт, спортивні заходи є найважливішим каналом просвіти людей в питаннях екології. Свою діяльність в області спорту і довкілля ЮНЕП почала в 1994 року після підписання угоди про співпрацю з МОК. У тому ж році в результаті визнання важливості охорони довкілля і сталого розвитку природоохоронна діяльність стала третім виміром олімпійської філософії разом із спортом і культурою.

Олімпійський комітет заснував Спортивну і екологічну комісію для консультування свого Виконавчого комітету з питань інтеграції екологічних аспектів в процесі підготовки і проведення Олімпіад. І сьогодні довкілля є одним із ключових критеріїв при відборі місця проведення Олімпійських ігор.

Подальший розвиток співпраці ЮНЕП і спортивної спільноти пов'язаний з «Програмою ООН по довкіллю, спрямованою на вирішення виникаючих екологічних проблем». Цей документ містить довгосторокову стратегію ЮНЕП в області спорту і довкілля, мета якої полягає в інтеграції етики і екологічних цінностей в спортивну діяльність на всіх рівнях, включаючи розважальні види спорту [2].

ЮНЕП і МОК за участі спортивних федерацій розробили «Порядок денний на XXI ст. по спорту та довкіллю». У документі представлені основні підходи до проведення в життя концепції сталого розвитку в спортивній сфері. ЮНЕП співпрацює з МОК в проведенні всесвітніх конференцій і регіональних семінарів зі спорту і довкілля. ЮНЕП продовжує отримувати від організаторів великих спортивних заходів і власників спортивних об'єктів прохання про надання консультацій відносно врахування природоохоронних міркувань під час підготовки і проведення змагань і облаштування спортивних комплексів.

У червні 2002 р. спортивний напрям ЮНЕП отримав своє закріплення на інституційному рівні. Директор-виконавець організації призначив Спеціального представника по спорту і довкіллю з метою зміцнення зв'язків ЮНЕП зі спортивною громадськістю і проведення спільних спортивних заходів.

Спільними зусиллями ЮНЕП і МОК заснували спеціальну премію – премію Спорту та Довкілля. «Екологічна премія» вручається раз в два роки членам МОК, міжнародним організаціям або окремим людям за особливий вклад в розв'язання екологічних проблем за допомогою спорту. Уперше вона була вручена 31 березня 2009 р. п'яти організаціям з різних континентів, які успішно здійснюють діяльність в області сталого розвитку і спорту. В Африці – це Фонд «Зелена Африка», в Америці – Орегонський клуб, в Азії – Пекінське муніципальне бюро з охорони довкілля, в Європі – Німецька олімпійська спортивна конфедерація, в Океанії – проект «Веселка» з Нової Зеландії [5]. Спеціальна премія була вручена НОК Катару за «його прихильність довкіллю та використанню екологічних технологій, зокрема сонячних технологій для охолодження температури на стадіоні», де пройдуть майбутні матчі Чемпіонату світу з футболу-2022.

Висновки. Наведені приклади екологічної діяльності МОК свідчать про значну увагу цієї авторитетної спортивної організації щодо питань охорони довкілля. Можна відмітити, що цей напрям роботи МОК, починаючи з 90-х рр. XX ст., істотно еволюціонував. І сьогодні екологічні програми стали не лише значимою частиною спортивних подій, але і важливою філософською

категорією Олімпізму. Проте, незважаючи на вражаючі успіхи спортивного співтовариства в рішенні природоохоронних завдань, на наш погляд, потенціал спорту використаний не в повній мірі.

Список використаної літератури:

1. Боголюбова Н.М., Николаева Ю.В. Экологические проблемы в деятельности МОК // Уч. зап. РГГМУ. 2011. № 21, с. 155–164.

2. Стратегические меры программы ООН по окружающей среде, направленные на решение возникающих экологических проблем. Доклад директора-исполнителя <http://www.unep.org/gc/gc22/Document/K0360199-r.doc>

3. Олимпийская Хартия // Международный культурный обмен в документах и материалах. Хрестоматия / Авт.-сост. Н.М. Боголюбова, Ю.В. Николаева. – СПб., 2004, с. 12.

4. Olympic Movement's Agenda 21 - http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_300.pdf

5. Sport and Environment. Sustainable Major Sport Events. Официальный сайт Международного олимпийского комитета <http://www.olympic.org/content/Olympism-in-Action/Environment/Sustainable-Major-Sport-Events/>